

**МАТЕРІАЛИ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ НАВЧАЛЬНИХ ВИДАНЬ**

Укладач О.В.Врублевська

## ВИДИ НАВЧАЛЬНИХ ВИДАНЬ<sup>1</sup>

**Навчальне видання** – видання систематизованих відомостей наукового або прикладного характеру, викладених у зручній для вивчення і викладання формі.

**Види навчальних і довідкових видань, які використовуються в навчальному процесі (згідно з ДСТУ 3017-95)**

**Посібник** – видання, призначене на допомогу в практичній діяльності чи в оволодінні навчальною дисципліною.

**Наочний посібник** – видання, зміст якого передається, в основному, зображувальними засобами.

**Практичний посібник** – виробничо-практичне видання, призначене практичним працівникам для оволодіння знаннями та навичками при виконанні будь-якої роботи, операції, процесу.

**Навчальний посібник** – навчальне видання, що доповнює або частково/повністю замінює підручник та офіційно затверджене як таке.

**Навчальний наочний посібник** – навчальне образотворче видання матеріалів на допомогу у вивченні, викладанні чи вихованні.

**Навчально-методичний посібник** – навчальне видання з методики викладання навчальної дисципліни (її розділу, частини) або з методики виховання.

**Практичний poradnik** – видання, розраховане на самостійне оволодіння будь-якими виробничо-практичними навичками.

**Підручник** – навчальне видання з систематизованим викладом дисципліни (її розділу, частини), що відповідає навчальній програмі та офіційно затверджене як таке.

**Методичні рекомендації (методичні вказівки)** – навчальне або виробничо-практичне видання роз'яснень з певної теми, розділу або питання навчальної дисципліни, роду практичної діяльності, з методикою виконання окремих завдань, певного виду робіт, а також заходів.

**Курс лекцій** – навчальне видання повного викладу тем навчальної дисципліни, визначених програмою.

**Текст лекцій** – навчальне видання викладу матеріалу певних розділів навчальної дисципліни.

**Конспект лекцій** – навчальне видання стислового викладу курсу лекцій або окремих розділів навчальної дисципліни.

**Навчальна програма** – навчальне видання, що визначає зміст, обсяг, а також порядок вивчення і викладання певної навчальної дисципліни чи її розділу.

---

<sup>1</sup> Джерела:

1. ДСТУ 3017-95 «Видання. Основні види. Терміни та визначення».

2. Методичні рекомендації щодо структури, змісту та обсягів наукових та навчальних видань викладачів і студентів УДПУ / [уклад. О.О.Ярошинська]; – Умань: ПП Жовтий, 2010. – 112 с.

**Практикум<sup>2</sup>** – навчальне видання практичних завдань і вправ, що сприяють засвоєнню набутих знань, умінь і навичок.

**Словник** – довідкове видання впорядкованого переліку мовних одиниць (слів, словосполучень, фраз, термінів, імен, знаків), доповнених відповідними довідковими даними.

**Енциклопедія** – довідкове видання зведення основних відомостей з однієї чи усіх галузей знання та практичної діяльності, викладених у коротких статтях, розташованих за алфавітом їхніх назв або в систематичному порядку.

**Енциклопедичний словник** – енциклопедія, статті якої викладені в стислій формі та розташовані за алфавітом їхніх назв.

**Мовний словник** – словник переліку мовних одиниць з їхніми характеристиками або перекладом іншою (іншими) мовою (мовами).

**Тлумачний словник** – мовний словник, що пояснює значення слів певної мови, дає граматичну, стилістичну характеристики, приклади застосування та інші відомості.

**Термінологічний словник** – словник термінів та визначень певної галузі знань.

**Розмовник** – популярний чи мовний словник загальнопобутової лексики, фразеології, що служить посібником із спілкування.

**Довідник** – довідкове видання прикладного характеру, побудоване за алфавітом назв статей або в систематичному порядку.

### **Види видань за матеріальною конструкцією**

**Книжкове видання** – видання у вигляді блока скріплених у корінці аркушів друкованого матеріалу будь-якого формату в обкладинці чи оправі.

Інші види - журнальне видання, аркушеве видання, газетне видання, буклет, карткове видання, плакат, поштова картка, комплектне видання, книжка-іграшка.

### **Види видань за обсягом**

**Книга - книжкове видання** обсягом понад 48 сторінок.

**Брошура** – книжкове видання обсягом від 4 до 48 сторінок.

---

<sup>2</sup> Збірники задач, вправ, тестових завдань є різновидами практикумів.

## ЕКСПЕРТИЗА І ГРИФУВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ВИДАНЬ В ІЕЕМ

Навчальні видання працівників ІЕЕМ, які допускаються до опублікування після одержання грифу «**схвалено науково-методичною радою** Інституту екологічної економіки і менеджменту»:

- робоча програма навчальної дисципліни

Подання на розгляд НМР:

- затвердження на засіданні кафедри, підпис завідувача
- погодження з випусковою кафедрою, підпис завідувача

Навчальні видання працівників ІЕЕМ, які допускаються до опублікування після одержання грифу «**рекомендовано до видання науково-методичною радою** Інституту екологічної економіки і менеджменту»:

- методичні рекомендації
- курс лекцій
- текст лекцій
- конспект лекцій
- практикум (збірник задач, вправ, тестових завдань)

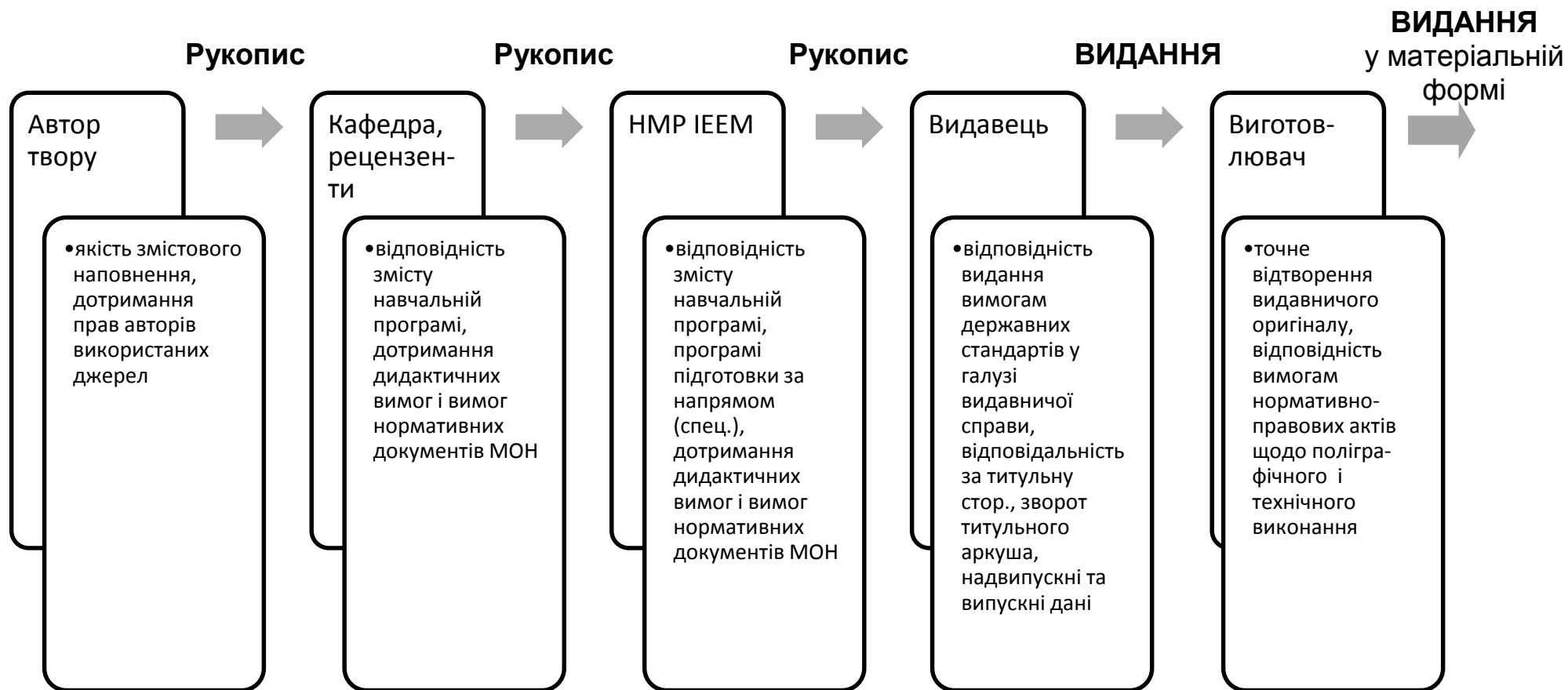
Подання на розгляд до НМР:

- рукопис
- дві рецензії (у т.ч. одна «зовнішня» - з іншої кафедри)
- витяг з протоколу засідання кафедри

Навчальні видання працівників ІЕЕМ, які допускаються до опублікування після одержання грифу «**рекомендовано до видання Вченою радою** Інституту екологічної економіки і менеджменту» БЕЗ РОЗГЛЯДУ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОЇ РАДОЮ ІЕЕМ:

- навчальний посібник
- підручник

## ВИДАВНИЧИЙ ЦИКЛ І ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ УЧАСНИКІВ



## АВТОРСТВО<sup>3</sup>

Закон України «Про вищу освіту», ст.69: «Вищі навчальні заклади здійснюють заходи із запобігання академічному плагіату - оприлюдненню (частково або повністю) наукових результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження та/або відтворенню опублікованих текстів інших авторів без відповідного посилання».

**Автор твору** – це фізична особа, творчою працею якої є створений твір.

**Співавторами** є особи, спільною творчою працею яких створено твір. Види співавторства:

1. Нероздільне співавторство – авторські права належать усім співавторам і можуть здійснюватися тільки спільно. Співавтори не можуть розпоряджатися твором особисто.
2. Роздільне співавторство – твір є єдиним цілим, однак його частини мають самостійне значення і при цьому відомо, ким зі співавторів створені ці частини (наприклад, підручник, монографія, в яких вказуються автори окремих глав, розділів). Розпорядження таким твором як єдиним цілим здійснюється усіма співавторами спільно, однак кожен із співавторів має право використовувати створену ним частину твору на власний розсуд, якщо інше не передбачено угодою між співавторами.

**Об'єктами** авторського права є твори у галузі науки, літератури і мистецтва.

До літературних та художніх творів належать:

- письмові твори;
- збірники творів, якщо вони за добром або упорядкуванням їх складових частин є результатом інтелектуальної діяльності.

Відповідно до ст. 435 ЦК України первинним суб'єктом авторського права є автор твору. За відсутності доказів іншого автором твору вважається фізична особа, зазначена звичайним способом як автор на оригіналі або примірнику твору (презумпція авторства).

Авторське право на твір виникає внаслідок факту його створення. Для виникнення і здійснення авторського права не вимагається реєстрація твору чи будь-яке інше спеціальне його оформлення, а також виконання будь-яких інших формальностей.

---

<sup>3</sup> Джерела:

1. Закон України „Про авторське право і суміжні права”.

2. Закон України «Про видавничу справу»

3. ДСТУ 4861:2007 «Видання. Вихідні відомості»

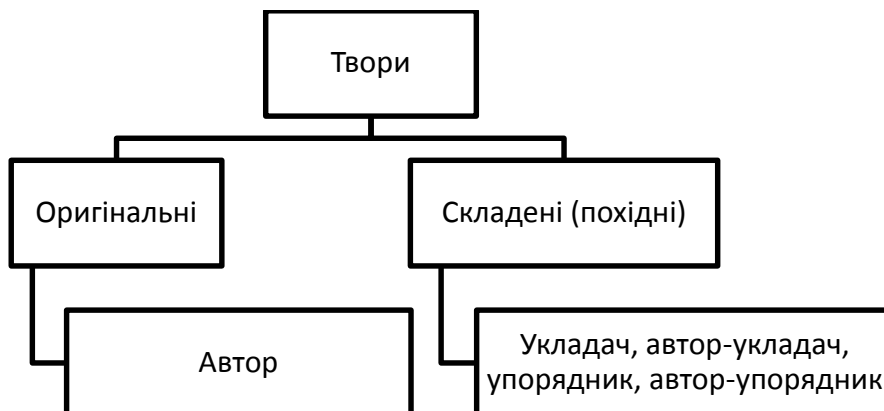
4. [http://www.lnu.edu.ua/faculty/pravo/cp2/cyvilne\\_tema\\_21.doc](http://www.lnu.edu.ua/faculty/pravo/cp2/cyvilne_tema_21.doc).

5. <http://sites.kpi.kharkov.ua/pravo/iv/4.html>.

6. Суханов Е.А. Цивільне право: У 4 т. Том 2: Речове право. Спадкове право. Виключні права. Особисті немайнові права: Підручник., 2008 // <http://yport.inf.ua/sostaviteli-kak-subyektyi-avtorskogo.html>.

7. Вікіпедія.

8. Мильчин А.Э. Издательский словарь-справочник: [электронное издание]. — 3-е изд., испр. и доп. — М.: ОЛМА-Пресс, 2006.



Користувачі зобов'язані дотримуватися права авторства, права на ім'я, протидіяти будь-яким посяганням на твір, честь та репутацію автора.

Суб'єктами авторського права є не тільки творці оригінальних творів, але і такі **творці похідних (залежних) творів, як упорядники і перекладачі**.

**Похідними** творами визнаються твори, що є творчою переробкою інших існуючих творів без завдання шкоди їх охороні (анотація, адаптація, аранжування, обробка фольклору) чи їх творчим перекладом на іншу мову.

**Упорядники** – це особи, які організують, обробляють, систематизують або відновлюють твір, який є об'єктом авторського права. Авторське право належить особі, яка підготувала збірник, самостійно обробила або систематизувала матеріал.

Авторові збірника, іншого складеного твору, **іменованого упорядником**, належить авторське право на здійснені ним підбір або розташування матеріалів.

Перед іменем укладача треба наводити слова, що визначають характер виконаної роботи: «**укладач**» («**упорядник**»), «**уклав**», «**редактор-укладач**», «**опрацював**», «**узагальнив**», «**зібрав**», «**записав**» тощо.

Укладач користується авторським правом лише за умови дотримання ним прав авторів кожного з творів, що включаються до складеного твору.



Список джерел в навчальних виданнях:

**список використаних** під час написання твору джерел (references);

**список рекомендованих** для вивчення студентами джерел (bibliography).

**Компіляція** – неоригінальний, несамостійний твір; праця, побудована на використанні інших творів; поєднання інших творів. Процес написання твору на підставі чужих матеріалів без самостійного дослідження та опрацювання джерел. Твір, складений з текстів, запозичених з переробленням з інших творів.

**Плагіат** виражається в публікуванні під своїм ім'ям чужого твору, а також у запозиченні фрагментів чужих творів без зазначення джерела запозичення.

## НАБУТТЯ РУКОПИСОМ СТАТУСУ ВИДАННЯ<sup>4</sup>

**Видання** - твір (документ), який пройшов редакційно-видавниче опрацювання, виготовлений друкуванням, тисненням або іншим способом, містить інформацію, призначену для поширення, і відповідає вимогам державних стандартів, інших нормативно-правових актів щодо видавничого оформлення, поліграфічного і технічного виконання.

**Видавець** - фізична чи юридична особа, яка здійснює підготовку і випуск видання.

**Виготовлювач** видавничої продукції - фізична чи юридична особа, що здійснює виготовлення замовленого тиражу видання.

ЗУ «Про видавничу справу». Стаття 20. **Видавець зобов'язаний:**

- дотримувати норм авторського та патентного права, вимог державних і міждержавних стандартів, інших нормативно-правових актів, що регламентують видавничу справу;
- контролювати своєчасне розсилання виготовлювачем обов'язкових безплатних і платних примірників видань;

ЗУ «Про видавничу справу». Стаття 23. **Вихідні відомості видання** (див. також ДСТУ 4861:2007 «Видання. Вихідні відомості»)

Вихідні відомості видання - сукупність даних, які характеризують видання і призначені для його оформлення, інформування споживача, бібліографічного опрацювання і статистичного обліку. Кожен примірник видання повинен містити вихідні відомості. Елементами вихідних відомостей є:

- відомості про авторів та інших осіб, які брали участь у створенні видання;
- назва (основна, паралельна, ключова, альтернативна) видання;
- надзаголовкові дані; підзаголовкові дані; вихідні дані;
- випускні дані (номер і дата видачі документа про внесення видавця до Державного реєстру, обсяг видання, тираж тощо);
- класифікаційні індекси;
- міжнародні стандартні номери;
- знак охорони авторського права.

Перелік, зміст і порядок оформлення вихідних відомостей для кожного виду видань визначаються стандартами.

**Вихідні відомості оформляє видавець.**

**Усі книжкові видання** в Україні, незалежно від мови основного тексту, **повинні мати обов'язкову анотацію та вихідні бібліографічні відомості** державною мовою.

**Вихід у світ видання без обов'язкових для нього вихідних відомостей не допускається.**

<sup>4</sup> Джерела:

1. Закон України «Про видавничу справу»  
2. ДСТУ 4861:2007 «Видання. Вихідні відомості»